

УДК 657.471.1

Андрій БУЯК

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

Розкрито фактори, що впливають на якість продукції, уточнено економічний зміст та запропоновано класифікацію витрат на забезпечення якості продукції.

The article considers the factors which influence on the product quality. The economic content of the expenditures on the product quality is specified. The classification of the expenditures on the product quality is proposed.

Ключові слова: якість продукції, витрати на забезпечення якості, комплексна система управління якістю продукції.

Keywords: product quality, expenditures on the product quality, complex system of the product quality management.

В умовах переходу до ринку успіх кожного конкретного товаровиробника оцінюється за рівнем ефективності виробництва, обумовленої, в першу чергу, ступенем задоволення потреб суспільства з найменшими витратами. При цьому визначальною характеристикою, яка формує суспільні потреби, стає якість продукції. Це пов'язано з тим, що якість продукції в умовах конкуренції є головним стимулом придбання продукції, одним з факторів її конкурентоспроможності.

Стан справ у сфері управління якістю для підприємств України не можна визначити як задовільний. Розвиток експортних відносин показав, що продукція вітчизняних підприємств є неконкурентоспроможною на світовому ринку саме за якістю. У цьому зв'язку набуває особливого значення проблема розробки та впровадження дієвих методів управління витратами на забезпечення якості продукції.

Теоретико-методологічні й економіко-організаційні аспекти управління витратами на забезпечення якості продукції відображені у працях провідних вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів: І. Ансоффа, Л. Водачека, Л. В. Дікань, Ю. Б. Іванова, Д. С. Демиденко, В. Е. Ластовецького, Л. А. Матвєєва, Г. С. Одінцової, В. С. Пономаренка, В. М. Соколенка, А. Фейгенбаума, Д. Харрінгтона та ін.

Метою статті є обґрунтування необхідності комплексного оцінювання якості продукції з урахуванням класичних факторів виробництва та окреслення ключових засад процесу управління витратами на забезпечення якості продукції.

Необхідність визначення витрат на якість уперше була обґрунтована в 60-х рр. XX ст. відомими американськими вченими у сфері управління якістю продукції. На рис. 1 наведена класифікація витрат на якість, запропонована А. Фейгенбаумом [1].

© Андрій Буяк, 2012.

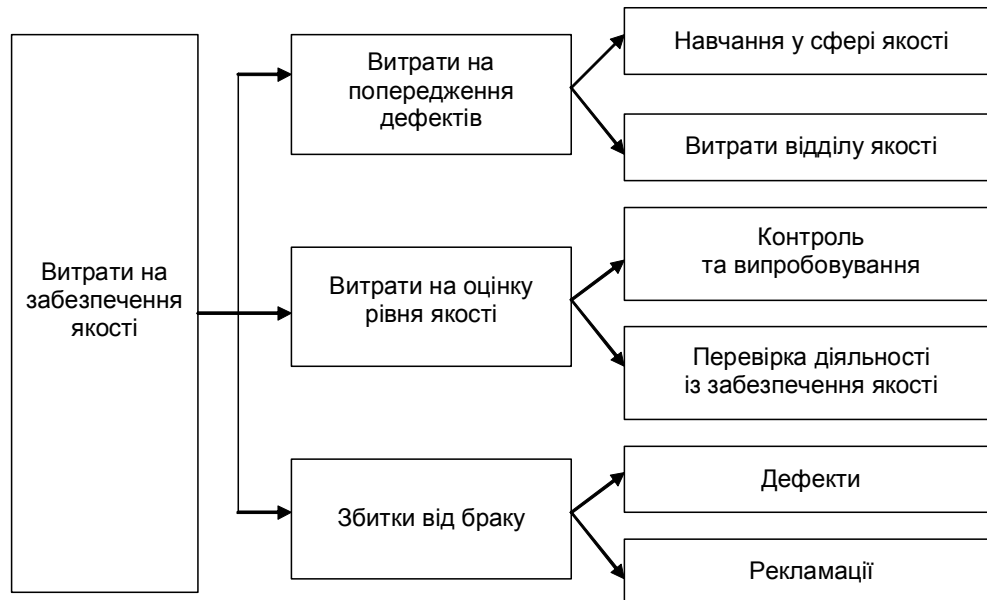

Рис. 1. Класифікація витрат на забезпечення якості, запропонована А. Фейгенбаумом [1]

Об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і методичних розробок у цій сфері пов'язана з удосконаленням методів планування, обліку витрат на забезпечення якості продукції, організаційної структури управління якістю.

Проведені теоретичні дослідження показали, що існують зовнішні і внутрішні причини, що викликали підвищену увагу до витрат на якість та дали початок розвитку окремих підходів у даній сфері. Мета цих підходів – визначення планової та фактичної величини, а в кінцевому підсумку – оптимізація виробничих витрат на якість продукції у функціональному розрізі. Разом з тим, невирішені теоретичні проблеми, пов'язані з якістю продукції, відображаються й на практичній діяльності підприємств, що зумовлено складністю визначення терміна «витрати на забезпечення якості продукції». Оскільки виробничі процеси більшою чи меншою мірою стосуються якості, то важко виокремлювати витрати на забезпечення якості з усіх витрат підприємства. На багатьох підприємствах бухгалтерія не виокремлює ці витрати, тому що фінансовий контроль не передбачає їх аналізу [2].

Однією з ключових ланок у вирішенні поставленого завдання є система забезпечення якості, що реалізує певні, властиві лише їй функції. Це дозволяє зробити висновок про те, що витрати на забезпечення якості продукції є узагальненим показником, який відображає ефективність роботи підприємства загалом. Іншими словами, витрати на забезпечення якості продукції – це витрати, які виникають у процесі функціонування системи забезпечення якості продукції. Залежно від системи забезпечення якості

продукції буде змінюватися й порядок розрахунку узагальненого показника витрат на її забезпечення. Одним з основних питань, що сприяють повнішому розумінню сутності витрат на забезпечення якості, є розгляд класифікації витрат на якість продукції.

Узагальнення існуючих класифікацій дозволило запропонувати вдосконалений її варіант, в основу якого покладений розподіл витрат на основні та супутні шляхом уточнення функціональних статей витрат і уведення понять «функціонально-основні» та «функціонально-супутні» витрати на якість (рис. 2) [1].

Функціонально-основні витрати на якість продукції – це витрати на здійснення внутрі-виробничої діяльності з підтримки і поліпшення досягнутої якості продукції та витрати (збитки), що виникають як наслідок невідповідності якості продукції встановленим вимогам.

Функціонально-супутні витрати на якість продукції – це витрати, що виникають як наслідок функціонально-основних витрат на якість продукції.

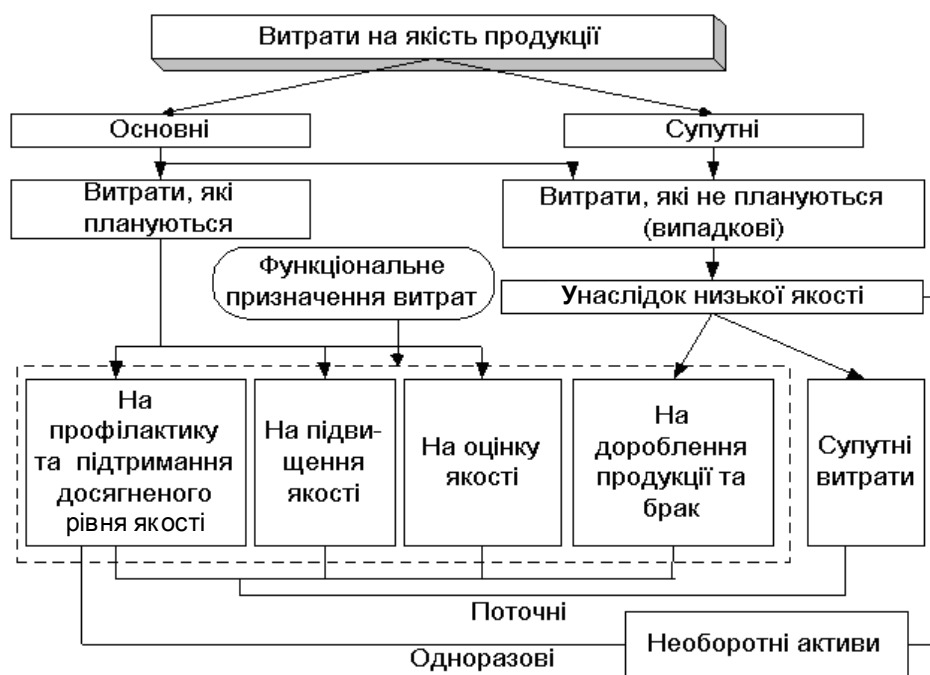

Рис. 2. Класифікація основних та супутніх витрат на якість продукції

Запропонована класифікація сприятиме удосконаленню організації обліку, визначенню, аналізу й оцінюванню витрат на забезпечення якості продукції.

Аналіз основ управління витратами на забезпечення якості дозволив обґрунтувати основні шляхи підвищення їх ефективності. До них належать:

- удосконалення маркетингового підходу до управління якістю;
- моделювання витрат на забезпечення якості продукції;

– організація обліку, визначення та оцінювання витрат на забезпечення якості продукції.

Аналіз розвитку промислового виробництва в Україні показав, що, з одного боку, недостатній рівень забезпечення якості промислової продукції негативно впливає на рентабельність виробництва, а з іншого – зумовлює низький ступінь завантаженості виробництва, незадовільні умови праці, що призводить до відпливу висококваліфікованих фахівців і, в свою чергу, зумовлює погіршення якості продукції.

Серед причин зниження якості продукції основними є:

– зниження інноваційної активності. Так, у середньому за рік у 2005–2010 рр. в Україні вироблялося 460 найменувань нової техніки, в той час як у 80-ті рр. XX ст. – 650 найменувань;

– стан технологічного устаткування та оснащення. Аналізуючи вікову структуру устаткування, необхідно зазначити, що на більшості підприємств основна його частина фізично і морально зношена;

– зменшення обсягів власних коштів підприємств, що тісно пов'язано з фінансовими результатами господарської діяльності.

Аналіз відповідності стану елементів та організації функціонування комплексних систем управління якістю продукції (КС УЯП) вимогам ISO серії 9000 показав, що в даний час до елементів, які повністю відповідають вимогам ISO серії 9000, слід зарахувати політику в галузі якості, управління виробництвом, якість у процесі виробництва, заходи коригувального впливу, реєстрацію даних про якість, підготовку кадрів. Результати аналізу свідчать про необхідність розробки маркетингового підходу до управління якістю, удосконалення системи обліку і визначення витрат на забезпечення якості.

Для вирішення завдання підвищення ефективності управління витратами на забезпечення якості необхідним є застосування маркетингового підходу до вирішення завдань управління якістю. Даний підхід ґрунтується на комплексній системі організації виробництва, поставок сировини і збуту продукції, що орієнтована на задоволення потреб конкретних споживачів та одержання підприємством прибутку.

Характерною рисою цього підходу є системність і комплексність за рахунок об'єднання:

– управління якістю сфери виробництва товару, що є важливим елементом з погляду конкурентоспроможності товару;

– управління якістю сфери поставок, тому що від якісної сировини в кінцевому підсумку залежить і якість продукції;

– управління якістю збутової діяльності.

Такий підхід дозволяє врахувати фінансові інтереси споживача і підприємства.

Основним елементом управління в описаному підході є неузгодженість між попитом та пропозицією, яка виявляється при комплексному вивченні ринку, що є основою для прийняття конкретних рішень щодо управління якістю, в тому числі й відповідними витратами.

Зважаючи на те, що найбільш ефективним інструментом планування є методи економічного прогнозування, пропонується графічна модель витрат на забезпечення якості

продукції. В цій моделі витрати на одиницю продукції визначеної якості представлені у вигляді факторного добутку сукупності властивостей даної продукції на величину витрат на одиницю властивості.

Застосування такого підходу зумовлено необхідністю врахування найбільшого числа властивостей, що в сукупності й відображають певну якість продукції. Цей підхід не вимагає обов'язкового вибору якоїсь найбільш значущої групи властивостей (факторів). Графічна інтерпретація даної моделі подана на рис. 3 [3].

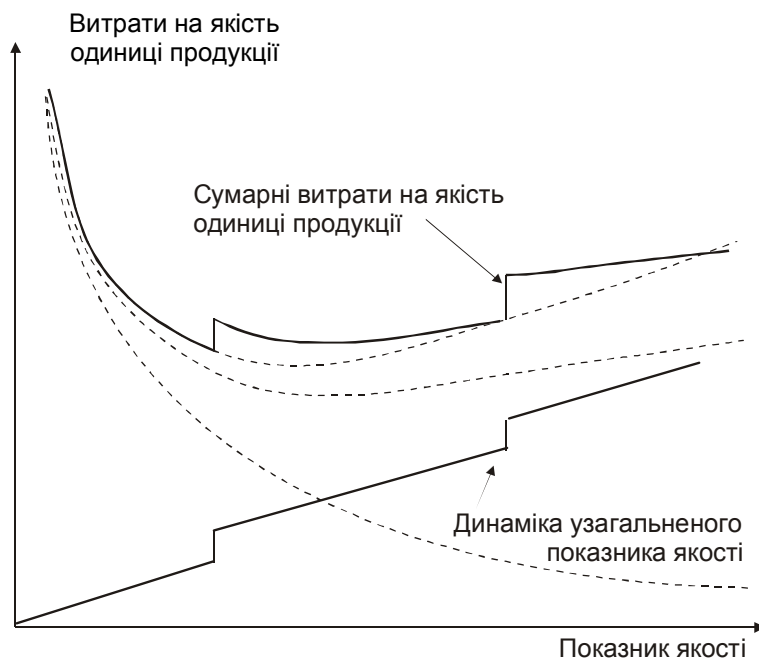

Рис. 3. Графічна модель аналізу витрат на якість одиниці продукції

У сукупності така модель витрат на підвищення якості продукції (графічна модель), з одного боку, дозволяє наочно представити процес формування витрат на якість, а з іншого – ефективно впливати на управління витратами. Дана модель дозволяє зв'язати воедино витрати на якість продукції з визначеними параметрами якості. Знаючи характер цього зв'язку, можна не тільки моделювати, а й планувати витрати на підвищення якості продукції.

Проте головні труднощі у плануванні витрат на забезпечення якості продукції полягають у визначенні їх змісту та складу. Це обумовлено: по-перше, складністю виділення витрат на забезпечення якості із загальної сукупності витрат, необхідних для виробництва продукції; по-друге, необхідністю проведення узгоджених дій щодо забезпечення якості згідно з основними положеннями міжнародних стандартів; по-третє, недоліками науково-методичного забезпечення цих процесів у вітчизняній практиці.

Приклади з господарської практики показують, що без комплексного вирішення економічних питань якості витрати на виготовлення продукції зростають більшою мірою, ніж підвищується її якість.

Дослідження функціонування промислового виробництва і його основних проблем показало, що підвищення якості продукції стає найважливішою проблемою у діяльності підприємств, тому існує не тільки необхідність економічного оцінювання якості продукції та факторів, що її формують, а й управління ними.

Література

1. Фейгенбаум А. Контроль качества продукции / А. Фейгенбаум. – М. : Экономика, 2006. – С. 137–163.
2. Алехин П. П. Подходы к созданию систем управления качеством продукции / П. П. Алехин // Экономика. – 2003. – № 4. – С. 10–12.
3. Коц Г. П. Моделирование затрат в системе управления обеспечением качества продукции / Г. П. Коц // Научно-технический сборник. – Вып. 28. – К. : Техника, 2001. – С. 39–42. – (Серия: Экономические науки).